

**НОВИ УЧЕБНИЦИ ПО ОБЩО
 БИБЛИОГРАФОЗНАНИЕ – НОВИ ПРИНОСИ КЪМ
 МОДЕРНОТО ПРОФЕСИОНАЛНО
 ИЗРАСТВАНЕ НА БИБЛИОГРАФИТЕ В БЪЛГАРИЯ**
 (Научни образци по сравнително библиографознание на XXI в.
 Опит за анализ и обобщения)

Диана Ралева

NEW MANUALS ON GENERAL BIBLIOGRAPHY –
 NEW CONTRIBUTIONS TO
 THE MODERN PROFESSIONAL TRAINING OF
 THE BIBLIOGRAPHERS IN BULGARIA
 (Scientific Models of Comparative Bibliographic Studies of 21st c.
 Essay for analysis and general conclusions)

Diana Raleva

Rev. of the books:

1. **Kumanova, A.** Classification schemes of bibliographic genres, bibliographic activity, bibliographic indexes and bibliographic information : Textbook of general bibliographic studies for distanc learning / Gen. ed. N. Vasilev ; Rev. A. Sokolov. – Sofia, 2014. – 218 p.

List of ref.: 315 titles. – *In Bulg.*

E-ISBN 978-619-185-032-7

<<http://www.sno.unibit.bg>>.

2. **Kumanova, A.** Classification schemes of bibliographic genres, bibliographic activity, bibliographic indexes and bibliographic information : Textbook of general bibliographic studies for external students / Gen. ed., deixis N. Vasilev ; Expert ed. N. Kazanski ; Bibliogr. Ed. M. Maksimova ; Terminolog. Ed. Diana Raleva ; Reference Ed. Tsv. Naydenova, A. Daskalov ; Reviewers S. Denchev, Ark. Sokolov, V. Leonov, Iv. Teofilov. – Sofia, 2013. – 186 p. : 42 ill, 19 schemes. – List of ref.: 321 titles. – Index of Names ; Geograph. Index ; Subject Index, Index of Titles ; List of Abbreviations. – *In Bulg.*

Jubilee edition, consecrated to the 250 th Anniversary of the creation in 1762 by St Father Paisiy Hilendarski of *Slavonic-Bulgarian History*..., 200 th Anniversary of the death of the St Bishop Sophroniy Vrachanski (1813) and 60 th Anniversary of the Rector of the Univ. of Library Studies and Inform. Technol. Sr. Prof. D.Sc. Stoyan Denchev

ISBN 978-954-2946-66-3

<<http://www.sno.unibit.bg>>.

Ключови думи: *Kumanova, A. Classification schemes of bibliographic genres, bibliographic activity, bibliographic indexes and bibliographic information : Textbook of general bibliographic studies for distance learning (Sofia, 2013) – Kumanova, A. Classification schemes of bibliographic genres, bibliographic activity, bibliographic indexes and bibliographic information : Textbook of general bibliographic studies for external students (Sofia, 2014) – review*

С появата на съвременните изисквания във връзка с Болонския процес на нови специалисти в областта на библиотечните знания и библиографията, преподавателите си поставят задачите да предоставят основите на общата библиография в добре подбрани и структурирани учебни пособия. Често самите тези учебници са образци на научни изследвания.

Един съществен научен принос в разглеждания контекст е предлаганият учебник, издание в две форми: за дистанционно обучение и за задочни студенти [1, 2] на издателство „За буквите – О писменехъ” – „Класификационни построения на видовете библиография” (пълно назв.: „Класификационни построения на видовете библиография, библиографската дейност, библиографските указатели и библиографската информация): Концептуален макросинтез по подход на хуманитарното познание (Теоретична морфология на хуманитарната библиография: Щрихи към краткия прочит на историята на библиографоведските класификации)”.

Тези учебници се явяват своеобразно обобщение и лапидарен синтез на предишни учебни пособия, разглеждащи отделните видове на библиографията в когнитологичен, исторически и лингвистичен план [За, б, д].

Автор на тази учебна литература е библиографът и библиографоведът, философът и когнитологът проф. д.п.н. Александра Куманова – преподавател по обща библиография в Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ), един ерудиран и модерно мислещ учен, чийто опит, методи на преподаване и общуване със студентите е обобщен в солиден брой трудове – учебна литература [1–3]. Съществено е да се отбележи, че учебници по общо библиографознание на проф. Александра Куманова – освен в България [1–3] – има издадени и в Русия [4], и в Германия [5].

А уточнението към подзаглавието на рецензираните тук учебни трудове [1, 2] – „Теория на библиографската форма”, дава достатъчни основания за проникване в същността на материята.

Библиографската теория в „Класификационни построения на видовете библиография” [1, 2] е разкрита като проява на формиращата се в хода на историята универсална библиография, явяваща се хуманитарна *по подход*. Хуманитарното универсално в библиографската форма е *ретикларното* (мрежестото) ѝ изражение по структурите на библиографската информация: 1. документална; 2. адресна; 3. същностна; 4. видова; 5. функционална; 6. съдържателна; 7. организационна. Точно тези структури – според концепцията на проф. Александра Куманова – пораждаят ментален инструмент за създаване, търсене и разпространение на библиографска информация – библиографска ретикла [2, с. 17–18].

Текстът на „Класификационни построения на видовете библиография” се предоставя в две форми [1, 2] – като книжни тела и в електронен вид, предназначени и за дистанционната форма на обучение, и за подготовката на задочни студенти, обучавани по програмата на УниБИТ.

Разглежданите учебници имат особености. Вторият от тях (за задочната форма на обучение) е юбилейно издание [2]. Той е посветен на 250-годишнината от написването на „История славяноболгарская...” от Св. отец Паисий Хилендарски, 200 години от смъртта на Св. епископ Софроний Врачански и 60-годишнината на Ректора на УниБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев. В изданието е привлечен обилен снимков материал (42 броя номерирани и снабдени със списък уникални фотографии и репродукции с изображения на библиографи – теоретици на класификациите и визии на изданията им) и схеми на конструирането на библиографските форми (19 броя на графичните образци на библиографските класификации, поднесени за първи път в историята с визуализиращи картини, снабдени също със списък). Благодарение на този илюстративен материал от страниците на учебника ни гледат ликовете на видните творци на библиографски трудове, създали в историята и съвремението ни класификациите на библиографските видове. В изданието са включени и визии на библиотеки, в руслата на които са формирани национални, регионални и световни центрове на планетарната библиографоведска мисъл. Любопитно е да се изтъкне, че именно най-важните за кристализацията на библиографската морфология (форма) фотопортрети на авторите на класификации на библиографията, както и визии на техни издания, и самите схеми на класификационните дървета на библиографията на различните библиографски концепции, са поднесени като „Въпроси по проблематиката на учебника, представени във вид на списъци на схемите и илюстрациите към текста” [2, с. 129–131].

Именно класификационната мисъл в областта на библиографията е същинското лоно за появата на теорията на библиографията. Както става ясно от учебната продукция на проф. Александра Куманова [1, 2, 3а, б, д], за генерирането на „Класификационни построения на видовете библиография” [1, 2] са изучени 700 класификации на библиографските форми, срещани в 5 000 документа, написани през XVIII–XXI в. на 20 езика. Изучаването е погълнало 40 години библиографоведски труд в най-големите библиотеки на Европа и САЩ.

Обект на изследване в „Класификационни построения на видовете библиография” са видовете библиографска дейност, библиографските указатели и библиографската информация. Обобщено казано, разглежданата учебна материя е посветена на един от най-важните проблеми в библиографознанието – класификационната библиографска мисъл, архитектонираща библиографските форми – от класическите до модерните електронни бази от данни.

Още в увода към представения учебен материал се посочва, наред с терминосистемата по проблематиката, че в центъра на вниманието са поставени библиографските класификации [2, с. 9–49].

Те се представят в три линии на преплитане се историческо и съвременно развитие:

1. Генезис на теорията на библиографията в Западна Европа през XVIII – XIX век;
2. Класификационни построения на англо-американското библиографознание, съпоставено с кирилическите библиографоведски концепции и „немската линия” в развитието на библиографията на съвременния етап (XIX – XXI в.);
3. Съвременно руско библиографознание в светлината на централно- и източноевропейските постижения на вторично-документалната мисъл (XIX – XXI в.).

Описаните класификационни линии са и названията на отделните раздели на рецензираните учебници, които допълнително вътрешно са специфицирани по отделни държави – лидери в класификационната библиографоведска мисъл на планетата (Франция, Великобритания, Германия, Полша, Русия, Чехия, Италия, Япония, Индия, България и т.н.) [1, 2].

В увода на учебниците е показано, че универсалната форма на библиографията, кулминирала в „*Ландектуме*” на швейцарския библиограф Конрад Геснер, е плод на вековно културно извайване... „Тя е истинско съкровище на човешката мисъл и творчество – обобщава проф. Александра Куманова, – като творенията на ренесансовите художници Джото ди Бондоне, Леонардо да Винчи, Микеланджело Буонароти, Рафаело Санцио... Тази форма е увековечавана в цяла верига от универсални по съдържание библиографски трудове, създадени във вид на реален свод на съществуващите документи... Тя е възплъщение на човешкото намерение да се обхване универсалното знание, съдържащо се в трудовете на предшествениците и съвременниците на генерации учени през вековете” [2, с. 10]. Подчертано е, че международните универсални библиографски форми са носещата кардинална конструкция на системите на библиографските форми. В тази връзка е изтъкнато, че „днес за универсални смятаме библиографските указатели, които отговарят на формулираното от приемника на Ф. А. Еберт – немския теоретик Г. Шнайдер (Schneider, G. /1876–1960 г.). В известните в цял свят „*Ръководство по библиография*” (1923 г.; 2–4 изд. тр.: 1924, 1926 и 1930 г.), както и в „*Теория и история на библиографията*”, 1934 г. и „*Увод в библиографията*”, 1936 г., Г. Шнайдер дава обхвата на универсалните по съдържание библиографски пособия.” [2, с. 13].

В основната част на изложението на „Класификационни построения на видовете библиография” се разкриват теоретични постановки в структурата на библиографознанието. Осъществен е концептуален синтез *по подход* на хуманитарното познание (хуманитарното знание има модификация и *по предмет*, в съответствие с концепцията на проф. Александра Куманова). Дадени са сравнителни картини на класификационните построения на библиографията във връзка с генезиса на теорията ѝ в Западна Европа през XVIII–XXI в.; англо-американските библиографоведски традиции (XIX – XXI в.); съвременната централно- и източноевропейска библиографоведска мисъл, съотносимостта на концепциите им, формирани на латиница и на кирилица (XIX – XXI в.).

Основните методи на работа в „Класификационни построения на видовете библиография” са: системно-структурният; концептуално-текстологичният и културолого-феноменологичният, които се прилагат към сравнителното изследване на библиографските форми в синтез, комплексно.

Ето една малка илюстрация на библиографоведската материя, поднесена стегнато и лаконично в рецензираните учебници – научни образци на сравнителното библиографознание на XXI в.:

– „Трудът на английския библиограф-библиофил Т. Х. Хорн (Horne, T. H. /1780-1862 г./), „*Увод в изучаване на библиографията, като предпоставка на обзор на обществените библиотеки на Стария свят*” (1814 г.; преизд.: 1967 г.) е написан под силното влияние на френските библиографи (Г. Ф. Дебюр Младши, Ж. Ш. Брюне (*вж: по-долу*) и особено Е. Г. Пеньо). Използваният от автора термин „библиографска наука” („science of bibliography”), изпълняващ в неговата система функцията на родово понятие по отношение към видовата диференциация на библиографията, малко се различава по своя смисъл от въведения през 1782 г. от френския теоретик Ж. Ф. Не дьо ла Рошел термин „библиографска наука” („science bibliographique”). Във втората част на посочения труд на Т. Х. Хорн се съдържа описание на „библиографската система” (системата за класификация на литературата в библиотеките). Тук Т. Х. Хорн формулира „принципите на библиографията”, в съответствие с които трябва да се построи дадена (вторично-документална) система. Подчертавайки спомагателния характер на библиографията във връзка с другите науки, авторът я поставя на първо място. Т. Х. Хорн определя библиографията като „знание за книгите” („knowledge of books”) и счита, че тя трябва да представлява сведения за: а) материалите, от които са съставени книгите; б) предмета, обсъждан от авторите на книгите; в) степента на рядкост, старинност на книгите и за тяхната действителна стойност. Т. Х. Хорн различава три вида библиография: елементарна (занимава се с описание на физическите характеристики на инкунабулите и редките ръкописни книги); обща (към нея се отнасят каталозите и всички онези работи, в които са дадени описания или поне заглавията на книги с различно съдържание); специална (по определена тема)” [2, с. 60-61] (*Навсякъде в привездените цитати са елиминирани препратките към поредните номера на библиографския списък и номерата на илюстрациите и схемите, както и възприетото графициране. – Бел. Д. Р.*);

– „Пристъпвайки към по-детайлно изложение на концепцията на немския библиотекар и библиограф Г. Шнайдер, следва да се изтъкне, че тази концепция се изгражда в знаменитите със своите блестящи традиции библиотеки на Берлинския университет, Държавната немска библиотека в Берлин, Държавната и университетската библиотека в Гьотинген, където ученият работи. Г. Шнайдер е основателят на библиотечните курсове в Берлин и Гьотинген. В известното в цял свят и *цит.* негово „*Ръководство по библиография*” (1923 г.) (2–4 изд. тр.: 1924, 1926 и 1930 г.), както и в трудовете „*Теория и история на библиографията*”, 1934 г. и „*Увод в библиографията*”, 1936 г. са представени обхванатите като системна цялост на инфосферата универсални по съдържание библиографски пособия. Г. Шнайдер се придържа към характерната и утвърдила се днес всеобща интегрална интерпретация на библиографската област като системна естествено структурирана, исторически възникнала и постоянно трансформираща се цялост. В представата на Г. Шнайдер за библиографската сфера в началото са изведени универсалните библиографски указатели от втора степен (библиография на библиографията = библиографски указатели, отразяващи вторично-документални трудове). След тях са общите библиографски указатели с международен обхват; библиофилските указатели; указателите на инкунабули; общите препоръчителни библиографски указатели и указателите на забранените издания (при този

автор последните две групи са обединени под симптоматичното за разбирането същността на привезданите вторично-документални феномени общо заглавие: „Списъци на добрите и лошите книги” [2, с. 64];

– „Съгласно сведенията, приведени в 4-то издание на многократно преиздания „Речник на библиотекаря” (1977 г.), се изреждат видовете библиографски указатели, които според съставителя Л. М. Херод могат да бъдат: комплексни; универсални; национални; избирателни; търговски (т.е. подготвени за съдействие на продажбата и покупката на книгите). И така, следва да се обобщи, че независимо от определената специфика на англо-американските класификационни концепции за библиографията, те, с някои различия (при отделните автори), имат обединяваща основа – в концепцията аналитична – систематична библиография (Т. Х. Хорн, Д. Д. Браун, У. Грег, И. Г. Мадж, В. У. Клеп, Е. Уилоуби, Ф. Т. Боуърс, Б. Уайнар, Р. Стоукс, М. Л. Хекман, А. М. Л. Робинсън и др.). Посочената концепция за видовата диференциация на библиографията (аналитична – систематична библиография) по отношение на класификационните линии, развивани в лоното на централно- и източноевропейското библиографознание, се различава както по основните понятия на концепцията, така и по съдържанието, влягано в съответните термини. Тя представлява своеобразно развитие на „немската линия”, вкоренена чрез френската библиографоведска библиофилска мисъл в класификационните представи за световния процес на развитие на планетарната човешка мисъл за библиографията. Американският специалист в областта на теорията на библиографската информация П. М. Рой (P. M. Roy) подробно изучава историята и методологичните проблеми на систематизацията на знанието за създаване на различни видове библиографска информация по отразеното от тях съдържание на първичните документи. П. М. Рой намира за целесъобразно да обозначи всички вторично-документални източници обобщено – систематично, – опирайки се на основополагащия принцип за систематизация на знанието (а не на методите за библиографиране). С това решение той обосновава различно съдържание на термина „систематична библиография” („systematic bibliography”), макар и да използва при това характерните за англо-американската класификационна мисъл термини. Явната поликонцептуална библиографоведска синтагма на класификационните построения на англо-американското библиографознание, което е свързано с ориентацията към библиографските указатели (а не към библиографската дейност!), показва наличието на две принадлежащи му книговедски линии на диференциация: 1) „аналитична (критическа) библиография” – „систематична (енומרативна, изброяваща) библиография” (Т. Х. Хорн, Д. Д. Браун, У. Грег, И. Г. Мадж, В. У. Клеп, Е. Уилоуби, Ф. Т. Боуърс, Б. Уайнар, Р. Стоукс, М. Л. Хекман, А. М. Л. Робинсън и др.); 2) „материална библиография” – „интелектуална библиография” (Т. Ф. Дибдин, Р. О. Гилд, Р. К. Дейвис и др.). Разграничените от Т. Х. Хорн три вида библиография обясняват условно и до известна степен връзката между посочените две линии на диференциация на „библиографската система” (система за класификация на литературата в библиотеките) (1. „аналитична (критическа) библиография” – „систематична (енומרативна, изброяваща) библиография”; 2. „материална библиография” – „интелектуална библиография”): елементарна библиография (занимава се с описание на физическите характеристики на инкунабулите и редките ръкописни книги) (която очевидно е „материалната библиография”!); обща библиография (към нея се отнасят каталозите и всички онези работи, в които са дадени описания или поне заглавията на книги с различно съдържание); специална библиография (по определена тема)” [2, с. 86-87];

– „Получените изводи за едновременното съществуване на три класификационни реда на видовете библиография в библиографознанието в Русия (СССР) в продължение на 50-те – 70-те години на ХХ в.: 1) отчетно-регистрационна – препоръчителна – критическа; 2) информационна – препоръчителна; 3) отчетно-регистрационна – научно-информационна – препоръчителна, позволяват да се съотнесат тези данни със състоянието на класификационните решения в другите, разглеждани *тук*, страни от аналогичния период, а и по-късно – хронологичен вектор, простиращ се до началото на ХХI в. Наблюдаваме следните структурни резултати. Най-ярко изразено предпочитание към класификационния ред на библиографията отчетно-регистрационна – препоръчителна – критическа (1) срещаме в незначителен брой класификации (Х. Тренков, 1949 г.). Приближава се към класификационния ред информационна – препоръчителна (2) преобладаващото множество от класификационни решения в: България (Х. Тренков, 1958 г., М. Кайнарова, 1970 и 1978 г., К. Костов и С. Кралев, 1983 г.); Унгария (Б. Кьохалми, 1958 г., Я. Сентмихай, 1980 г., Г. Кертес, 1981 г.); Германия (ГДР) (Р. Бьоме, 1974 г., Ф. Нестлер, 1977 г.); Полша (Ю. Грич и Е. Курдибаха, 1953 г., М. Дембовска, 1955 и 1956 г., Е. Глеб-Кошанска, 1974 г.); Румъния (Г. Петрашку, 1970 г.); Чехия и Словакия (Чехословакия) (А. Ришко, 1961 г., Я. Дртина, 1966 г.). Посочената видова структура на библиографията широко е представена практически в повечето класификации на разглежданите страни, при това анализирият ред е разпространен във всички тези държави.” [2, с. 103].

В заключението на „Класификационни построения на видовете библиография” е поднесено синтезирано обобщение на проблема за информационната планетарна *ризома* (коренище от библиографските форми и именуването им – 1180 на брой – *срв.*: [За, б, д]) в конгнитологичен ключ [2, с. 18–19]. Разкрито е нивото на вторично-документалното обезпечаване на научноизследователската работа чрез средствата на библиографската морфология (форма) като проява на интерактивния трансформатизъм на инфосферата.

Учебниците „Класификационни построения на видовете библиография” спомагат за правилното и леко възприемане – като детска игра – на архисложната библиографоведска материя за класификационната мисъл на планетата (ноосферата).

Тези издания са снабдени със списъци на цитираната литература (315 номерирани названия за дистанционната форма на обучение [1] и 321 номерирани названия за задочната форма на обучение [2], посочени на съответните езици, на които са написани първичните и вторичните документи, от които е извлечена и обобщена информацията), както и с Именен показалец, Географски показалец, Предметен показалец и Показалец на заглавията, които улесняват използването на материала от основния корпус. Освен рядкото срещане на такъв букет от елементи на справочно-информационен апарат в едно издание на учебна литература (а и в научната монографична литература въобще), следва да се изтъкне, че посоченият апарат е и научен образец на съчетаването на класическите с най-съвременните методи на библиографската работа. Забележително е, че този инструментарий се появява точно в учебник по общо библиографознание, посветен на класификационните представи в библиографията – теорията на библиографската форма.

В оформлението на изданието „Класификационни построения на видовете библиография” за задочна форма на обучение [2] е използвана схемата „Абстрактно системно описание на информационната роза (ризома)” от лекционните курсове на автора „Введение в гуманитарную библиографию” (2005, 2007, 2012 г.) [3а, б] и учебника „Ризома на инфосферата” (2012 г.) [3д, с. 380]. Този визуализиращ елемент фиксира връзката между учебната литература по обща библиография, създавана от проф. Александра Куманова през дълъг период от време.

Особено информативно е обстоятелството, че върху корицата на „Класификационни построения на видовете библиография” за задочна форма на обучение [2] културологично са емблематизирани линиите на планетарното библиографознание чрез привеждане на фрагменти на репродукции от знаменити картини, взети от съответните културно-исторически традиции:

1. Генезисът на теорията на библиографията в западна Европа през XVIII–XIX век (чрез „*Завръщането на блудния син*” на Рембранд Харменсзон ван Рейн /1663 г./);

2. Класификационните построения на англо-американското библиографознание, съпоставено с кирилическите библиографоведски концепции и „немската линия” в развитието на библиографията на съвременния етап (XIX – XXI в.) (чрез „*Портрета на лейди Хамилтън като Цирцея*” на Джордж Ромни /1782 г./);

3. Съвременното руско библиографознание в светлината на централно- и източноевропейските постижения на вторично-документалната мисъл (XIX – XXI в.) (чрез „*Портрета на княгиня З. А. Волконская*” на Мюнере /б.г./).

На добър път на учебниците за дистанционна и задочна форма на обучение „Класификационни построения на видовете библиография” [1, 2], които вече успешно са внедрени в УниБИТ. Чрез настоящата рецензия препоръчваме тези учебници и на по-широк кръг библиотечно-информационни специалисти у нас (специално формата за задочно обучение на учебника [2] е широко разпространена във вид на книжно тяло в научните библиотеки в България и по света).

Може да предположим, че обучаващите се по обща библиография студенти по учебниците „Класификационни построения на видовете библиография” [1, 2] – бъдещи библиотекари, библиографи и информационни работници – ще станат автори на нови вторично-документални форми, които са едновременно и класически, и съвременни, каквато е линията в библиографознанието на проф. д.п.н. Александра Куманова, развивана като сравнително библиографознание на XXI в.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

1. **Куманова, А.** Класификационни построения на видовете библиография, библиографската дейност, библиографските указатели и библиографската информация : Учебник по общо библиографознание за дистанционно обучение / Обща ред. Н. Василев ; Рец. А. Соколов. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 218 с.

Библиогр.: 315 номерирани назв.

Е-ISBN 978-619-185-032-7

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2014): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

2. **Куманова, А.** Класификационни построения на видовете библиография, библиографската дейност, библиографските указатели и библиографската информация : Учебник по общо библиографознание за обучение на задочни студенти / Обща ред. Н. Василев ; Експертна ред. Н. Казански ; Библиогр. ред. М. Максимова ; Терминолог. ред. Д. Ралева ; Справ.-информ. ред. Ц. Найденова, А. Даскалов ; Рец. С. Денчев ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 186 с. : с 42 ил., 19 сх.

Други рец.: А. Соколов, В. Леонов, И. Теофилов. – Библиогр.: 321 номерирани назв. – Показалци: именен показалец, геогр. показалец, предм. показалец, показалец на загл. – Рез. на бълг., рус., англ. ез.

ISBN 978-954-2946-66-3

Юбил. изд., посветено на 250-год. от създаването през 1762 г. от Св. отец Паисий Хилендарски на „История славяноболгарская...”, 200-год. от смъртта на Св. епископ Софроний Врачански (1813 г.) и 60-год. на Ректора на Унив. по библиотекознание и информ. технологии проф. д. ик. н. Стоян Денчев.

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2014): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

3. Други учебници на проф. Александра Куманова, публикувани в УниБИТ (представени по хронология на публикациите):
а. Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию : Библиографоведческое исслед. : [В 2 ч.] Ч. 2, Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии : Курс лекций по общ. библиографоведению / Науч. ред. А. В. Мамонтов ; Лит. ред. А. В. Кейв ; Библиогр. ред. И. Л. Клима ; Консультант изд. В. И. Велев ; Граф. дизайн-ред. И. А. Бикова ; Компьютер. набор ризом Ц. И. Найденова, Т. В. Ал-Бахлул ; Худож. исполн. график и граф. композиции-рез. В. В. Анков ; Худож. оформл. и символика Н. В. Скородум ; Рец. А. В. Соколов, С. Г. Денчев. – София : Гутенберг, 2005. – 1106 (LXXIX, 417, DCX) с. : с 3 граф. форми, 14 сх., 3 табл. – *Посв.: ... А. В. Мамонтова ...*

Изд. Гос. высш. инст. библиотековедения и информ. технологий – Болгария, Санкт-Петербург. гос. унив. культуры и искусств – Россия. – Библиогр.: систем.-алф. список 1244 нумерованных [и 865 ненумерованных] назв. загл. на 20 ез. – Показалци: сист., предм., ист., геогр., именован, на символите, на хуманит. измерения.

ISBN 954-9943-91-7

Ново изд.: София, 2007. – Ч. I-II. – Публ.: Санкт-Петербург, 1995.

Публ. и в: <<http://www.svubit.org>>.

б. Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию [Електронен ресурс] : Библиографоведческое исслед. : Курс лекций по общ. библиографоведению : [Ч. 1-2] / Библиогр. ред. И. Л. Клима ; Худож. оформл. и символика Н. В. Скородума. – Ново изд. – София : Гутенберг, 2007. – 1 оптичен диск (CD-ROM) (42,1 MB) (1358 с.) : текст

Източник: Загл. екран ; Етикет; Обложка. – Системни изисквания: Windows 98/2000/XP ; CD устройство. – Съдържа: 4 файла. – Изд. на Гос. высш. инст. библиотековедения и информ. технологий – Болгария, Санкт-Петербург. гос. унив. культуры и искусств – Россия. – Дигитално изд.

ISBN 978-954-617-023-1

Ч. 1. Философско-научоведческая картина гуманитарного знания : Библиографоведческое исслед. : [Курс лекций] / Общ. ред. А. А. Соловьев ; Науч. консультанты Я. Е. Белявский ... [и др.] ; Рец. А. В. Мамонтов ... [и др.]. – Санкт-Петербург : Ленивводоканалпроект, 1995. – 252 с. : с 24 сх., 3 табл. – Други науч. консультанти: Э. В. Соколов, В. А. Щученко ; Други рец.: В. П. Леонов, Г. В. Головки. – Библиогр.: 510 [250 нумерованные и 260 ненумерованные] назв. – *Посв. 75-летию Санкт-Петербург. акад. культуры: „Alma mater – людям, сходящимся под ее куполами, удостоившимся принять, сохранить и передать истинный дух человеческой культуры, посвящается это издание”* ; Кн. е основа на Гл. 2. Соотношение проблем гуманитарного знания и специфики библиографической информации о нем [от дис. изследв. на авт., 1996 г.]

1. изд. – Санкт-Петербург, 1995.

Ч. 2. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии : Библиографоведческое исслед. : Курс лекций по общ. библиографоведению / [Науч. ред. А. В. Мамонтов ; Лит. ред. А. В. Кейв ; Консультант изд. В. И. Велев ; Граф. дизайн-ред. И. А. Бикова ; Компьютер. набор ризом Ц. И. Найденова, Т. В. Ал-Бахлул ; Худож. исполнение графики и граф. композиции, рез. В. В. Анков ; Рец. А. В. Соколов, С. Г. Денчев. – София : Гутенберг, 2005. – LXXIX, 417, DCIX с. : с 3 граф. форми, 14 сх., 3 табл. – Библиогр. (1244 номерирани и 865 неномерирани назв. на 20 ез.). – Показалци: сист., предм. ист., геогр., именован, на символите, на хуманитарните измерения. – *Посв.: „Памяти профессора Александра Васильевича Мамонтова, соединившего современный уровень информационной культуры с традициями старых мастеров библиографии, – смиренно посвящается это издание”* ; Кн. е основа на Гл. 1. Соотношение проблем систематизации и классификации знания и его отражение в библиографической информации как интеллектуальной модели мира [от дис. изследв. на авт., 1996 г.]

1. изд. – София, 2005. – Публ. и във вид на ел. кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2012): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

Публ. и в: <<http://www.local.svubit.org/2009/03/08/open-da>> – до 30.09.2010; от 30.09.2010: <<http://www.sno.unibit.bg>>; <<http://elibrary.spbguki.ru/#/search?query>>.

в. Куманова, А. Апостоли на инфосферата : Наблюдение на ценностите : Увод в онтологията на триединството информация – наука – школа : Учебник за студенти по когнитолог. портретиране на персоналии в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието : [Т. Топалова, Л. Георгиев, С. Ленкова, Е. Златева, Б. Десев, Т. Бончева, М. Василев, В. Младенова, С. Кралев, Т. Арабаджиева, Б. Паунов, Е. Георгиева] / Науч. ред. С. Денчев ; Обща ред. Н. Василев ; Експертна ред. В. Велев ; Терминолог. ред. Н. Казански ; Справ.-информ. ред. Д. Ралева ; Библиогр. ред. М. Максимова ; Граф. ред. Б. Апостолова ; Худож. ред. С. Янев ; Техн. ред. В. Стефанова ; Рец. М. Младенова ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2010. – 314 с. : с портр. – (Факлоносци ; I)

Други рец.: И. Попов, Д. Паргов, И. Петева, И. Павлова.

ISBN 978-954-8887-69-4

Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библ. институт, днес: Унив. по библиотекознание и информ. технологии.

Публ. и в: <<http://www.local.svubit.org/2009/03/08/open-da>> – до 30.09.2010; от 30.09.2010: <<http://www.sno.unibit.bg>>.

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2011): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

г. Нестинариана : Историография : Систематизиран аног. библиогр. указ. Фотомонография : Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство” / Състав., историография, предг. А. Куманова ; Науч. и ез. ред., дейкис (етимология), емблематика Н. Василев ; Науч. ред. С. Денчев ... [и др.] ; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н. Казански ; Библиогр. и справ.-информ. ред. М. Максимова ; Справ.-информ. ред. Д. Ралева ; Рец. Ж. Стоянов ... [и др.] ; *Посв. се на: обявяването на нестинарството на 30 септември 2009 г. от ЮНЕСКО за световно нематериално културно наследство; 250-год. от създаването през 1762 г. от Св. о. Паисий Хилендарски на „История славяноболгарская ...” ; 200-год. от смъртта на Св. епископ Софроний Врачански и 60-год. на Ректора на Унив. по библиотекознание и информ. технол. проф. д.и.к.н. С. Денчев.* – София : За буквите – О писменехъ, 2012. – СХХХІІ, 352 с. : с ил. – (Факлоносци ; III)

Други науч. ред.: Н. Цв. Кочев, Н. Яръмов, М. Куманов ; Други рец.: Х. Мутафов, С. Райчевски, В. Велев, И. Теофилов. – Показалци: именован показалец, хронолог. показалец, ист. показалец, геогр. показалец, показалец по ез., показалец на пер. изд., показалец на сер.

ISBN 978-954-2946-47-2

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2012): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

д. Куманова, А. Ризома на инфосферата : Морфология на библиогр. : Генезис на световната универс. библиогр. : Теория на библиогр. форма : Учебник по общо библиографознание / Предг., рец. С. Денчев ; Обща ред., дейкис Н. Василев ; Експертна ред. Н. Казански ; Библиогр. ред. М. Максимова ; Терминолог ред. Д. Ралева ; Справ.-информ. ред. Ц. Найденова, А. Даскалов ; Рец. А. Соколов ... [и др.] – София : За буквите – О писменехъ, 2012. – ССCLII, 534 с. : с 350 ил., 59 сх., 22 репрод. – (Факлоносци ; IV)

Други рец.: В. Леонов, И. Теофилов. – Табл. на термините и понятията, използвани от евро-амер. специалисти през XVIII-XXI в. за диференциация на библиогр. явления, имащи отношение към формата на библиогр. информ.: 1180 назв. на 20 ез. ; Списък на съкр. – Библиогр. : 1440 номерирани названия. – Именен показалец, геогр. показалец, показалец на загл. – Рез. на бълг., рус., англ. ез.

ISBN 978-954-2946-12-0

Юбил. изд., посветено на 250-год. от написването на „История славяноболгарская ...” от Св. о. Паисий Хилендарски.

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2012): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

е. Златна христоматия на България : Аналит.-синтет. архитектуроника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 1, Оратория : Уч. пособие по морфология на акад. текстописане : „Бяла светлина” (Lux alba) : Оратория за България : Божествен флорилегиум – идил. триптих : [1-3] / А. Куманова, Н. Василев ; Предг. А. Куманова, Н. Василев ; Интродукция А. Куманова ; Дейкис Н. Василев ; Под ред. на И. Теофилов, о. С. Пашов ; Терминолог ред. Н. Казански ; Справ.-информ. ред. Цв. Найденова ... [и др.] ; Библиогр. ред. М. Максимова ; *Посв. се на проф. С. Денчев ; Епиграф.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат.”* – Н. Василев. – София : За буквите – О писменехъ, 2013. – X, 392 с. : с ил. – (Факлоносци ; VIII)

Други справ.-информ. ред.: А. Даскалов, Д. Ралева. – Показалци: именен показалец, показалец на загл. на текстовите произведения, показалец на загл. на муз. творби, показалец на съкр. на авт. и цитатите.

ISBN 978-954-2946-21-2

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2013): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

ж. Златна христоматия на България : Аналит.-синтет. архитектуроника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 2, Антология : Уч. пособие по лексикография на акад. текстописане / Състав., послесл. Н. Василев, А. Куманова ; Науч. консултант И. Паси ... [и др.] ; Терминолог ред. Н. Казански ; Справ.-информ. ред. Д. Ралева ; Библиогр. ред. М. Максимова ; Рец. П. Велчев, И. Теофилов ; *Посвещава се на 1150-годишнината от Покръстването на българите ; Епиграф.: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат.”* – Н. Василев. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 840, ССXX с. : с ил. – (Факлоносци ; IX)

Други науч. консултант: С. Денчев, М. Куманов. – Речник на личните, геогр. и др. имена ; Ключови думи на публ. – Именен показалец, показалец на загл.

ISBN 978-619-185-006-8

Ново електронно. изд.: 2015: <<http://www.sno.unibit.bg>>.

Публ. и във вид на ел. кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2014): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

з. Куманова, А. Академик, професор, доктор на педагогическите науки Александра Куманова. Vade mecum : Сист. азб.-хронолог. автобиобиблиогр. указ. [1559 ном. назв.] : Уч. пособие по персон. автобиобиблиогр. по дисциплината „Библиогр. модел на знанието” = Academician, professor, doctor of pedagogical sciences Alexandra Kumanova. Vade mecum : Systematical alph.-chronological auto-bibliogr. ind. : Textbook of personal auto-biobibliogr. of study Bibliogr. model of knowledge / Обща и науч. ред. Н. Василев ; Науч. ред. Н. Казански ... [и др.] ; Рец. С. Денчев ... [и др.] – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 334 с. : със сх., репрод. – (Факлоносци ; XI)

Други науч. ред.: В. Манчев, Д. Ралева, М. Максимова ; Други рец.: М. Куманов, П. Велчев, В. Велев. – Информ. ризома. – Предм.-сист. показалец, показалец на загл., именен показалец.

ISBN 978-619-185-009-9

Юбил. изд., посветено на 1150-год. от Покръстването на българите.

2. изд. – 2016.

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2014): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

и. Куманова, А. Методика на научните изследвания : Учебник. Ч. 1, Терминосистема / Науч. ред. Н. Василев ; Ред. Р. Василева ; Рец. С. Денчев, Н. Казански. – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 246 с. : със сх., ил.

Въпроси за проверка. – Библиогр.: 71 номерирани назв. – Именен показалец, предм. показалец.

ISBN 978-619-185-057-0

Юбил. изд., посветено на 1150-год. от Покръстването на българите.

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2014): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

й. Куманова, А. Нестинариана : Историография. Фотомонография : Уч. пособие / Науч. и яз. ред. Н. Василев ; Науч. ред. С. Денчев ... [и др.] ; Терминолог. и справ.-информ. ред. Н. Казански ; Библиогр. и справ.-информ. ред. М. Максимова ; Справ.-информ. ред. Д. Ралева ; Рец. Ж. Стоянов ... [и др.] – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 206 с. : с ил. – (Факлоносци ; XII)

Други ред.: Н. Цв. Кочев, Н. Ярымов, М. Куманов ; Други рец.: Х. Мутафов, С. Райчевски, В. Велев, И. Теофилов.

ISBN 978-619-185-028-0

Юбил. изд., посвещено провозглашению нестинарства ЮНЕСКО 30 сент. 2009 г. мировым нематериальным культ. наследием; 1150-лет. Крещения болгар.

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2014): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

к. Куманова, А. Nestinariana : Historiography. Photomonography : Compendium / Sci. and lang. ed. N. Vasilev ; Sci. ed. S. Denchev ... [и др.] ; Terminological, ref. and inform. ed. N. Kazanski ; Bibliogr. ref. and inform. ed. M. Maximova ; Ref. and inform. ed. D. Raleva ; Rev. Z. Stoyanov... [и др.] – София : За буквите – О писменехъ, 2014. – 190 с. : с ил. – (Факлоносци ; XIII)

Други науч. ред.: N. Tsv. Kochhev, N. Yaramov, M. Kumanov ; Рец.: S. Raychevski, V. Velev, I. Teophilov.

ISBN 978-619-185-028-0

A Jubilee edition dedicated to: Intangible Cultural Heritage of Humanity on 30th September 2009 by UNESCO; 1150th anniversary of the Christianization of Bulgaria.

Публ. и във вид на ел. кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2014): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

л. Куманова, А. Професор Стоян Денчев : Primus inter pares : Щрихи към когнитолог. портр., направен в стила на интервюто : Учебник за студенти ... в дисциплините от информ.-комуникативния цикъл на знанието / Беседата води, послесл. А. Куманова ; Обща ред. и дейкисис Н. Василев ; Рец. А. Соколов ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2015. – 184 с. : с ил. – (Факлоносци ; XIV)

Други рец.: Д. Христов, И. Коен, Н. Казански. – Изд. на Унив. по библиотекознание и информ. технологии. – Библиогр.: с. 117-138, 152-156. – Именен показалец

ISBN 978-619-185-189-8

Юбил. изд., посветено на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библи. институт – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технологии.

Публ. и във вид на електронна кн. в изд. „За буквите – О писменехъ” (2015): <<http://www.sno.unibit.bg>>.

м. Златна христоматия на България. : Аналит.-синтет. архитектуроника на бълг. изящно слово от IX до XXI в. (Универс. информ. модел). Кн. 2, Антология : Уч. пособие по лексикография на акад. текстописане / Състав., послесл. Н. Василев, А. Куманова ; Науч. консултанти И. Паси ... [и др.]; Терминолог. ред. Н. Казански ; Справ.-информ. ред. Д. Ралева ; Библиогр. ред. М. Максимова ; Рец. П. Велчев, И. Теофилов ; *Посвещава се на 1150-годишнината от Покръстването на българите ; Епиграф: „Помогни ми, Господи, да помогна на слепите да прогледнат.”* – Н. Василев. – Ново електронно изд. – София : За буквите – О писменехъ, 2015. – 840, ССХХVIII с. : с ил. – (Факлоносци ; IX)

Други науч. консултанти: С. Денчев, М. Куманов. – Речник на личните, геогр. и др. имена ; Ключови думи на публ. – Именен показалец, показалец на загл.

ISBN 978-619-185-170-6

1. изд. 2014.

Публ. е на сайта: <<http://sno.unibit.bg>>.

н. Арианка : Експедиция във Воттоваара – Карелия и Аркаим – Урал : Центрове на праевроп. цивилизация в Русия : Протоарии и праславяни : Културолог.-феноменолог. декодиране на митолог., ист. и лингвист. пл. : Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство : Информ. кодове на култ. наследство” / С. Денчев ... [и др.]; Науч. ред. Н. Яръмов ... [и др.]; Библиогр. ред. Д. Ралева, М. Максимова ; Рец. А. Субето ... [и др.]. – София : За буквите – О писменехъ, 2016. – 208 с. : с ил. – (Факлоносци ; XV)

Други авт.: А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев ; Други ред.: М. Куманов, И. Теофилов ; Други рец.: В. Митко, В. Ключев, И. Петева, В. Велев. – Списък на ил. ; Списък на съкр. – Библиогр.: с. 127-135. – Именен показалец.

Юбил. изд., посветено на 70-год. на ЮНЕСКО и 65-год. на Държ. библи. институт – днес: Унив. по библиотекознание и информ. технологии.

ISBN 978-619-185-192-8

Публ. е и в: <<http://sno.unibit.bg>>; <https://www.researchgate.net/publication/307574972_Aryanica>.

4. Куманова, А. Рекомендательная библиография в видовой структуре библиографии и ее внутренняя дифференциация : Курс лекций по общ. библиографоведению / [Ред. А. А. Соловьев] ; Науч. ред. А. В. Мамонтов ; [Библиогр. ред. И. Л. Климов] ; Рец. Э. Э. Найдич ; *Эпиграф: „Le tronc explique les branches qui expliquent les feuilles.”* – E. Zola. – Ленинград : Ленингр. гос. инст. культуры им. Н. К. Крупской, 1989. – 188 с. : със [16] сх., [5] табл., [6] ил.

Библиогр.: 342 номерирани назв. в сист.-азб. ред. – Именен показалец, сист. показалец.

Без ISBN.

Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию : Библиографоведческое исслед. : [В 2 ч.]. Ч. 1, Философско-научковедческая картина гуманитарного знания : [Курс лекций] / Общ. ред. А. А. Соловьев ; Библиогр. ред. И. Л. Климов ; Худож. оформл. Н. В. Скородум ; Науч. консультанты Я. Е. Белявский ... [и др.]; Рец. А. В. Мамонтов ... [и др.]. – Санкт-Петербург : Ленинводоканалпроект, 1995. – 252 с. : с 24 сх., 3 табл. – *Посв.: 75-летию СПб[Г]АК ...*

Други науч. консултанти: Э. В. Соколов, В. А. Щученко ; Други рец.: В. П. Леонов, Г. В. Головкин. – Изд. на Санкт-Петербург. гос. акад. культуры. – Библиогр.: 510 [250] номерирани и 260 неномерирани назв.

Без ISBN.

Деп. в НИО Информкультура Рос. гос. б-ки 30.01.95, N 2920.

Ново изд.: София, 2007

5. Куманова, А. Интеграл библиографии : Учебник-компендиум по общему библиографоведению / *Посвящается светлой памяти Г. Шнейдера, Л.-Н. Мальклес, К. Р. Симона* ; Общ. ред. Николай Василев ; Библиогр. ред.: Диана Ралева, Марияна Максимова ; Рец.: Стоян Денчев, Никола Казански. – Saarbrücken : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2016. – 132 с. : с портр. – *Анот. и рез. на рус. и англ. яз.*

ISBN 978-3-659-96247-9

Библиогр.: 175 нум. назв. – Сведения об авторе (с. 89-110). – Author information (с. 111-131).

Публ. в Германия.

Публ. в: <<https://www.lap-publishing.com/registration/registerwithtoken/a3142ba5e26c4e4427c7b2977c01ba61?locale=ru>>.

Публ. и в: <<http://sno.unibit.bg>>.

